

4. *Малиновський В. Я.* Словник термінів і понять з державного управління : вид. 2-ге, доп. і випр. / В. Я. Малиновський. – К. : Центр сприяння інституційному розвитку державної служби, 2005. – 254 с.

5. Про схвалення Концепції Загальнодержавної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2012 – 2016 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 31.08.2011 р. № 828-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.

Надійшла до редколегії 20.10.2014 р.

УДК 351: 352.455

В. В. МОТРЕЧКО

МОЛОДЬ ЯК СУБ'ЄКТ ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ПРОЦЕСІВ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ

Наведено стислий аналіз різних підходів до визначення поняття “молодь”. Проведено порівняння підходів до визначення вікових меж, за допомогою яких індивіда певного віку можна віднести до категорії “молодь”. Розглянуто питання, що пов'язані з етапами соціалізації молоді. Запропоновано механізм взаємодії суспільства і молоді через її соціалізацію.

Ключові слова: молодіжна політика, державне управління, соціалізація молоді, молодь.

The article conducted a brief analysis of the definition “Youth”. The determination of the age limits which let to classify the individuals of a certain age as “Youth”. There are the problems associated with the stages of socialization of young people. The mechanism of interaction between society and young people through its socialization are given.

Key words: youth policy, public administration, socialization of young people and youth.

Молоді люди в усіх країнах є одним з основних людино-ресурсів для сталого розвитку, соціальних перетворень, економічного зростання й впровадження технологічних інновацій. Їх творча уява, ідеали, могутня енергія, креативність створюють потенціал для подальшого розвитку суспільства в якому вони живуть. Таким чином, існує особлива необхідність щодо забезпечення нових стимулів при розробці й реалізації державної молодіжної політики та відповідних цільових програм на всіх рівнях управління. Питання державного управління саме в цій галузі суспільних відносин сьогодні є дуже актуальною. Через вирішення проблемних питань

молоді та використання її потенціалу будуть вирішуватися не тільки поточні питання соціально-економічного розвитку, а й створюватись умови та добробут для життя майбутніх поколінь.

Джерельну базу статті становлять офіційні видання, Закони та інші нормативно-правові акти України, наукова література. Серед робіт українських науковців, які у своїх роботах висвітлювали питання державного управління, що пов'язанні з молоддю та молодіжною політикою, можна виділити праці В. Бульби, Є. Бородіна, А. Васильєва, О. Крюкова, Ю. Куца, В. Мамонової, В. Мартиненка, О. Мельнікова, М. Латиніна, О. Шиян та ін.

Метою статті є визначення поняття “молодь” та особливостей удосконалення окремих напрямів державної молодіжної політики України.

Молоді люди в усіх частинах світу, живучи в країнах на різних стадіях розвитку і в різних соціально-економічних ситуації, прагнуть до всебічної участі в житті суспільства.

За даними Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН), молодь (особи віком 15 – 24 років) складає близька 20 % від загальної чисельності населення світу. При цьому, понад 80 % молоді мешкає в країнах, що розвиваються. Прогнозується, що до 2025 р. ця цифра ще збільшиться до 89 % [7, с. 10].

Молоді люди, які мешкають у країнах, що розвиваються, постійно стикаються з обмеженнями власних прав і можливостей для освіти та професійної підготовки, зайнятості, охорони здоров'я, отриманням соціальних послуг тощо. Це призводить до зростання кількості правопорушень неповнолітніми, випадкам наркоманії й токсикоманії та іншим злочинам. Окремо постає проблема – безпрецедентного зростання темпів міграції сільської молоді до міст.

Молоді люди в промислово розвинених країнах складають відносно меншу частку в загальній чисельності населення. Це обумовлюється, як правило, більш низькими показниками народжуваності і збільшенням тривалості життя. Для цієї соціальної групи характерні зіткнення з проблемами щодо обмежених можливостей для належного працевлаштування та невизначеності щодо власного майбутнього.

Визначенням поняття “молодь” займається багато суспільних наук, зокрема у статистиці це поняття характеризуються виключно віком осіб; у філософії, соціології, психології, педагогіці – це вже більш складна категорія. Окрім цього, зміст терміну “молодь” змінюється в різних суспільствах у всьому світу, залежно від мінливих політичні, економічні та соціально-культурні обставин (таблиця).

Отже, визначення поняття “молодь” є майже ідентичними, проте мають місце і певні розбіжності. Найперше, йдеться про особливості вікової періодизації молоді.

Більшість авторів зазначає, що нижня вікова межа, для визначення поняття “молодь” обумовлюється особливостями фізичного розвитку людини (визначається періодом статевої зрілості) та охоплює віковий період 14 – 16 років. Але визначити верхню межу для цієї категорії набагато складніше.

Таблиця

Визначення поняття “молодь”

<i>Визначення</i>	<i>Джерело</i>
Молодь, молоді громадяни – громадяни України віком від 14 до 35 років	Закон України “Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні” [4]
Молодь – це особи віком від 15 – 24 років	ООН [7, с. 10]
Визначення молоді залежно від контексту: – для діяльності на міжнародному використовує універсальне визначення ООН (див. вище); – для діяльності на національному рівні, наприклад при здійсненні місцевих молодіжних програм, буде використовуватись визначення “молодь”, яке юридично закріплено конкретній державі, наприклад, “молодь” означає “кожна людина віком від 15 до 35 років”	ЮНЕСКО [8]
Соціально-демографічна група, що виділяється на основі сукупності вікових характеристик, особливостей соціального стану та обумовлюється наявністю певних соціально-психологічних властивостей, що мають соціально-історичну природу й залежать від суспільства, його устрою, культури та інших особливостей	Філософський енциклопедичний словник [5, с. 384]

Історично, визначення вікових меж для молоді в суспільстві пов’язувалось із сукупністю фізіологічних, психологічних, соціально-економічних, культурних та інших аспектів. Наприклад, у сучасних умовах, коли відбувається ускладнення суспільно-політичної, трудової діяльності молодим людям потрібно більше часу на отримання відповідної освіти, професії, що зумовлює збільшення періоду підготовки індивідів до “дорослого життя”. Світовою тенденцією є також ускладнення критеріїв, що визначають соціальну зрілість молоді, а саме:

- наявність завершеної освіти та отримання професії;
- початок трудової діяльності й будівництва кар’єри;
- отримання політичних та громадянських прав і свобод;
- здобуття матеріально-фінансової незалежності від батьків;
- шлюб та народження першої дитини.

Сукупність усіх наведених вище подій надають людині не тільки відчуття “дорослості”, а й відповідного соціального статусу. Зрозуміло, що ці події в житті будь-якої людини є суто індивідуальними, відбуваються неодноразово, їх послідовність може бути різною. Проте саме це створює підґрунтя для дискусії багатьох науковців щодо визначення верхньої вікової межі для визначення поняття “молодь” між періодом 25 – 30 років, а в окремих випадках 32 – 35 років.

Іншим питанням, яке потребує особливої уваги, коли йдеться про молодь, є питання, які напрями пов'язані з етапами соціалізації особистості.

Будь-яке суспільство висуває певні вимоги до розвитку особистості, створює систему сприяння формуванню соціально бажаних властивостей людини, тих властивостей, що схвалюються оточенням. Разом з цим, у суспільстві існує система покарань за відхилення поведінки людини від соціальних норм, суспільних вимог. Соціалізація є основним механізмом взаємодії суспільства і особистості. У процесі соціалізації формуються основні властивості особистості, які забезпечують її життєдіяльність у суспільстві. Під соціалізацією розуміється складний і тривалий процес включення індивіда до системи соціальних зв'язків та відносин, його активної взаємодії з оточенням, у результаті якої він засвоює зразки поведінки, соціальні норми і цінності, необхідні для його успішної життєдіяльності у даному суспільстві, називається соціалізацією [3, с. 230–233].

У сучасному суспільстві процес соціалізації ускладнюється за рахунок впливу великої кількості суб'єктів, а саме: родини, школи, трудового колективу, одноліткам, громадським організаціям, зокрема молодіжним, ЗМІ, державним інституціям. Також необхідно враховувати потужний вплив глобалізації та інформатизації суспільства, що обумовлює прискорення темпу життя, впливає на його якість.

Молодь входить до суспільного життя в умовах вже існуючого суспільно-політичного, економічного устрою держави, сформованих норм права, культурних, релігійних традицій, що є характерними для відповідного суспільства. Проте ці вже існуючі умови суспільного життя не завжди відповідають потребам і прагненням молоді, що призводить до виникнення кризових явищ та конфліктів.

Безумовно, молодь, це дуже особлива суспільна група, яка має власні не вирішені проблеми. Досить важливим фактором, який деформує свідомість молоді, є відсутність довіри до неї з боку суспільства. З одного боку, молодь є частиною суспільства і входить у розмаїття його зв'язків й відносин, а з іншого – її дуже рідко залучається до вирішення та реалізації програм розвитку суспільства, особливо молодіжних. Це й створює суперечності, котрі існують на рівні молоді – суспільство, а саме:

- рівень освіти та матеріальний стан молоді;
- потяг до знань і необхідність працювати;
- прагнення до самостійності й економічна залежність від батьків;
- професійний статус і потреби сучасного ринку праці;
- бажання вирішувати власні проблеми самостійно та реальна участь у прийнятті управлінських рішень.

Для молоді характерні певні періоди взаємодії із суспільством, а саме:

- період пошуку, коли молода людина самостійно визначає та приймає рішення стосовно навчання та сфери своєї професійної діяльності;
- період інтеграції в суспільство – пов'язаний із першими роками професійної діяльності;

– період інтенсивної творчості та продуктивної діяльності.

На сучасному етапі розвитку суспільства молодь має набагато більше можливостей для власного самовизначення й індивідуального розвитку, проте молодь залишається найбільш вразливою, незахищеною частиною суспільства.

Окрім цього, для молоді є характерним те, що її значна частина не має власного соціального статусу, перебуває на стадії “статусного мораторію”. Тобто соціальний статус молодої людини залежить від соціального положення в суспільстві її батьків або її майбутнього статусу, що пов'язаний із професійною підготовкою (рисунок).

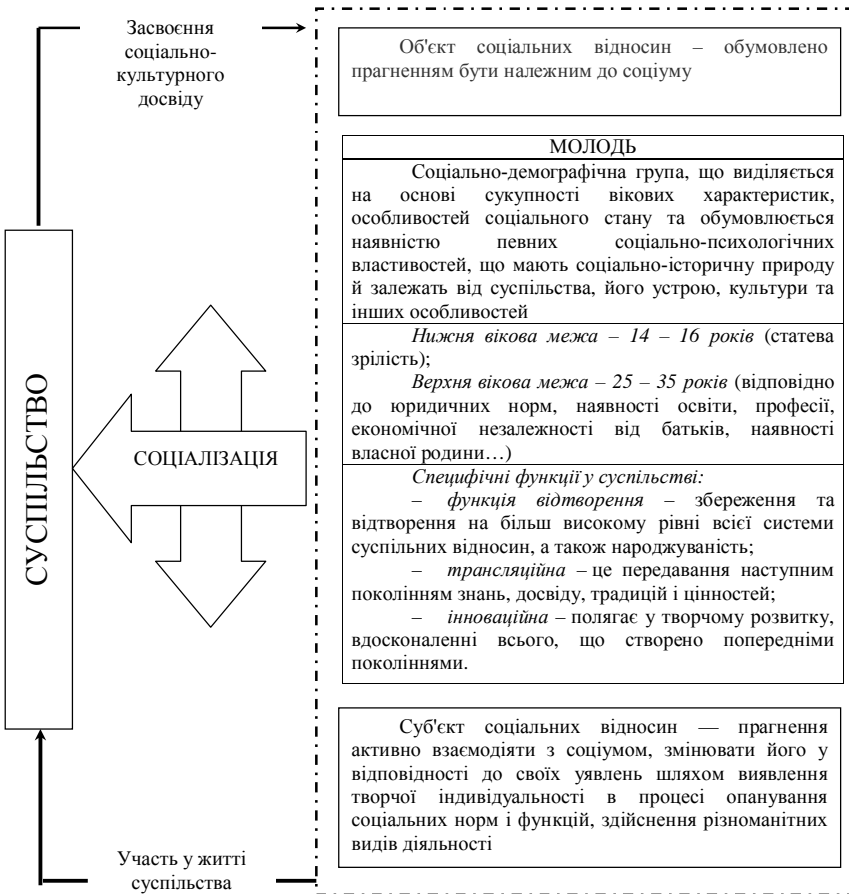

Рисунок. Механізм взаємодії суспільства і молоді через її соціалізацію

Розглянемо більш детально, як в Україні на законодавчому рівні визначається класифікація дітей та молоді за віком.

У п.п. 2 ст. 6 Сімейного Кодексу України встановлюється таке:

- малолітньою вважається дитина до досягнення нею 14 років;
- неповнолітньою вважається дитина у віці від 14 до 18 років [1].

Як вже зазначалось у таблиці, до складу вікової групи “молодь” в Україні, входять особи віком 14 – 35 років, при цьому молоді люди поділяються ще на дві категорії, а саме:

- неповнолітні діти – особи віком 14 – 18 років, які мають неповну цивільну правоздатність;
- молоді громадяни – віком 18 – 35 років, які мають повний обсяг правоздатності.

На думку О. Шиян, ці дві підгрупи, хоча і є складовими одного поняття, значно відрізняються одна від одної. Відмінність полягає не лише у правовому, але й у соціальному статусі осіб, що входять до її складу. Перша група “неповнолітні діти” – це здебільшого гомогенна група учнівської молоді, що навчається у школі, живе на утриманні дорослих. Відповідальність щодо забезпечення здорового способу життя законодавчо покладено на батьків, медичні, соціальні та освітні державні установи. Друга підгрупа “молоді люди” охоплює значно ширші вікові рамки тама є гетерогенний склад: студентська молодь; молодь, що навчається і працює; робітники, підприємці, молоді батьки. Серед них є особи з різним рівнем освіти та сімейного стану і відповідно значними відмінностями у способі життя. Проте така велика гетерогенна група за віком і статусом ускладнює забезпечення цілісних оптимальних підходів до формування здорового способу життя молоді взагалі як у навчальних закладах, так і в більш широкому соціальному середовищі [6, с. 226–227].

Розбіжності в різних нормативно-правових актах України, щодо встановлення чітких вікових меж та впорядкування відповідного термінологічного апарату відображаються навіть у статистичних показниках. Наприклад, при розрахунку показників, що мають характеризувати демографічний стан в Україні, зокрема розподіл постійного населення, Державний комітет статистики України виділяє серед молоді тільки вікову групу від 0 – 14 років, яка складає близька 15 % від загальної кількості населення. Статистичні дані про вікові групи від 14 – 35 років враховуються разом з іншими віковими категоріями, що ускладнює проведення окремих досліджень серед молоді [2].

Узагальнюючи вищенаведене, можна зробити такі висновки.

Нормативно-правове поле України містить багато термінів, які, з одного боку, характеризують молодь, а з іншого – (із-за встановлення різних вікових меж) ускладнюють проведення різного роду наукових досліджень. Зокрема, це створює певні проблеми для проведення соціологічних, статистичних та інших досліджень, а також проведення належної аналітичної роботи.

Поняття “молодь”, яке використовується в законодавстві України та державному управлінні, а саме встановлення вікових меж для індивідів, яких можна віднести до цієї категорії, не співпадають із загальносвітовими підходами, що може створити певні перешкоди при розробці державної молодіжної політики України, особливо при її адаптації до норм і стандартів ЄС.

У суспільних відносинах молоді люди як і будь-який член суспільства одночасно виступають об'єктом (коли прагнуть належати до певного соціуму) і суб'єктом (коли прагнуть активно взаємодіяти із соціумом, змінюючи його відповідно до власних потреб, уявлень). Саме ця особливість має бути врахована в державному управлінні при розробці й упровадженні державної молодіжної політики, зокрема молодь має активно залучатися до цих процесів, а не бути тільки об'єктом у цих суспільних відносинах.

Висновки можуть слугувати напрямками для подальших наукових розвідок, особливо в питаннях, пов'язаних із адаптацією національної молодіжної політики та основних засад державного управління у цій сфері до норм і стандартів єдиного адміністративного простору ЄС.

Література:

1. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.
2. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. *Примуш М. В.* Загальна соціологія: навч. посібник / М. В. Примуш. – К. : Професіонал, 2004. – 590 с.
4. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні [Електронний ресурс] : Закон України від 05.02.1993 р. № 2998-XII – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
5. Философский энциклопедический словарь / глав. ред. Л. Ф. Ильичев, П. Н. Федосеев и др. – М. : Советская энциклопедия, 1983. – 836 с.
6. *Шиян О.* Молодь як цільова група державної освітньої політики з питань забезпечення здорового способу життя / О. Шиян // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – К., 2009. – Вип. 1. – С. 223–229.
7. The World Programme of Action for Youth. – Printed at the United Nations, New York, 2010. – 75 p.
8. UNESCO [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://en.unesco.org>.

Надійшла до редколегії 04.11.2014 р.